

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NARAVNE VIRE IN PROSTOR

razvojni center
novo mesto

IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO REGIONALNEGA PROSTORSKEGA PLANA ZA REGIJO JUGOVZHODNA SLOVENIJA

Novo mesto, marec 2025

Dokument:

Izhodišča za pripravo regionalnega prostorske plana za regijo Jugovzhodna Slovenija št. PG-RPP/2024-11

Naročnik:

Republika Slovenija – Ministrstvo za naravne vire in prostor & občine v regiji

Predstavnica naročnika:

Alenka Padežnik

Pripravljaivec:

Razvojni center Novo mesto, svetovanje in razvoj, d. o. o., direktor Franci Bratkovič

Avtorja:

Vane Urh in Nuša Hudoklin

Spremembe in dopolnitve tega dokumenta

Datum	Poglavje	Opis spremembe ali dopolnitve
15. 11. 2024		Izdelan osnutek dokumenta
16. 12. 2024	2.2	Dopolnitev besedila o 3. a razvojni osi.
	2.3	Dopolnitev besedila pri upravljanju območij kulturne dediščine in varovanih območij narave s podatki o pragozdovih
	2.4	Sprememba in dopolnitev besedila glede umeščanja objektov OVE v prostor – umik umeščanja bioplinarn in navedba potencialnega območja za vetrno energijo na območju Sredgore.
	2.6	Dopolnitev opisa pri izzivu opremljanja poslovnih in industrijskih con ter gospodarskih območij – sklic na Metodologijo za popis poslovnih con in subjektov inovativnega okolja na območju Slovenije; dopolnitev opisa za izkoriščanje mineralnih surovin
	2.7	Dopolnitev besedila pri urejanju vodotokov in obvodnega prostora za Bistrico, Ribnico in Rinžo kot podporečja Krke in Kolpe; dopolnitev besedila s plazljivimi in erozijskimi območji
	3.1	Dopolnitev prvega ključnega izziva z besedilom o vinogradniških in počitniških območjih.
	4.2	Dopolnitev poglavja z opisom manjkajočih in potrebnih strokovnih podlag

20. 12. 2024	2.5	Dopolnitev opisa pri izzivu »Revitalizacija stavbnega fonda starih mestnih jeder« z omembo vaških jeder, ki so značilna za številne manjše občine.
	2.6	Dopolnitev opisa pri kmetijstvu, da se v čim večji meri razvija ekološko in biodinamično kmetijstvo
	2.6	Dopolnitev opisa in navedba primerov lokacij poslovnih con
10. 2. 2025	1.2	Dodana slika 2 (prikaz stanja prostora)
	2.3	Dopolnjen opis z kazalniki zdravja s strani NIJZ
		Dopolnitev besedila o javnem zdravju
	2.4	Dodana opomba za neusklajenost sektorjev glede umeščanje vetrnih elektrarn v prostor
		Dodan pomen gozda pri zagotavljanju čiste pitne vode
		Dopolnjen opis izziva posodobitev sistema prometne infrastrukture in storitev
	2.5	Dopolnitev opisa pri izzivih nepozidanih stavbnih zemljišč in funkcionalno razvrednotenih območij
	2.6	Pri kmetijstvu dodano načelo »pridelava-predelava-skladiščenje-distribucija«.
	2.7	Sprememba in dopolnitev opisa pri izzivu varstvenih omejitev
		Dodan podatek o kopalnih vodah
24. 2. 2026	3.1	Dodan konflikt pri prostorskem razvoju št. 5 – uvajanje načela krožnega gospodarstva v prostorsko planiranje in varstvo okolja
	4.2	Dodan zapis o regionalni celostni prometni strategiji in povezovanju prostorskega in prometnega načrtovanja
	2.5	Dodatek zapisa o ohranjanju poselitve na podeželju v skladu s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije
	2.6	Dodan stavek o nadomeščanju površin najboljših kmetijskih zemljišč in o površinah za prehransko samooskrbo
	2.8	Povezovanje s sosednjimi regijami na področju kmetijstva

KAZALO

1	UVOD.....	1
1.1	Zakonodajni okvir	3
1.2	Območje priprave in opis obstoječega stanja.....	4
2.	Izhodišča razvojnih in varstvenih potreb v regiji.....	8
2.1	Mesta, druga urbana naselja in druga naselja, ki so pomembna za razvoj regije	8
2.2	Dolenjsko-belokranjsko širše mestno območje.....	10
2.3	Zasnova omrežij družbene infrastrukture.....	11
2.4	Zasnova omrežij gospodarske javne infrastrukture	13
2.5	Zasnova stanovanjskih območij.....	17
2.6	Prednostna območja za razvoj posameznih dejavnosti, ki so pomembne za regijo.....	19
2.7	Zasnova zelenega sistema regije.....	22
2.8	Povezave s sosednjimi območji	24
3	POSTOPEK PRIPRAVE RPP.....	26
3.1	Ključni izzivi.....	26
3.2	Vsebina RPP	27
3.3	Oblika RPP	28
4	NAČIN SODELOVANJA.....	28
4.1	Vključevanje udeležencev pri urejanju prostora.....	29
4.2	Zagotavljanje in uporaba ažurnih podatkov	30

IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO REGIONALNEGA PROSTORSKEGA PLANA V REGIJI JUGOVZHODNA SLOVENIJA

V izhodiščih so podani razlogi za pripravo Regionalnega prostorskega plana (v nadaljevanju RPP), njegovi vsebinski elementi in ključni izzivi, koraki priprave s predvidenim časovnim okvirom, proces sodelovanja z udeleženci pri urejanju prostora ter predstavitev zakonodajnega okvira.

Izhodišča, potrjena s strani udeležencev urejanja prostora in javnosti, pomenijo začetek formalnega postopka priprave RPP in so gradivo, na podlagi katerega pripravljavec izvede javni razpis za izdelavo RPP ter odda vlogo za izvedbo postopka celovite presoje na okolje.

1 UVOD

RPP je strateški prostorski dokument, ki ga opredeljuje Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 199/21, 18/23 – ZDU-10, 78/23 – ZUNPEOVE, 95/23 – ZIUOPZP in 23/24) (v nadaljevanju ZUreP-3) in uokvirja usklajevanje in sodelovanje med državo in občinami glede prostorskega razvoja posamezne razvojne regije. Ta proces temelji na Strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050, njenem akcijskem programu, drugih državnih razvojnih dokumentih ter evropskih razvojnih ciljih in lokalnih družbeno-gospodarskih potrebah.

Priprava RPP uresničuje načelo usklajevanja interesov in sodelovanja med državno in občinsko ravno znotraj razvojne regije. Država (nosilci urejanja prostora) in občine se v okviru priprave RPP dogovorijo o zasnovah prostorskih ureditev v regiji, pri čemer morajo dogovorjene rešitve upoštevati v nadaljnjih fazah načrtovanja in izvedbe.

Občine medsebojno uskladijo zasnove ureditev lokalnega pomena (na primer skupne objekte za izvajanje gospodarskih javnih služb za varstvo okolja, večje gospodarske cone in območja za razvoj turizma), ki vplivajo na več občin ali segajo preko občinskih meja. Nosilci državnega urejanja prostora pa usklajujejo zasnove prostorskih ureditev državnega pomena, da bi zagotovili skladnost in povezanost načrtovanja na državni ravni.

Prostorski razvoj regije Jugovzhodna Slovenija je ključen za zagotavljanje uravnoteženega in trajnostnega razvoja tega dinamičnega območja, ki združuje mestna središča Novo mesto-Črnomelj-Metlika-Trebnje in Kočevje-Ribnica ter obsežna podeželska območja z bogato naravno in kulturno dediščino. Strateški dokument prostorskega razvoja je zasnovan kot odgovor na ključne izzive regije v prihodnjih desetletjih, pri čemer so v ospredju:

1. Skladen razvoj poselitve z zgoščevanjem in prenovo občinskih središč ter ohranjanjem značilne podeželske poselitve;
2. Odpornost z vidika zagotavljanja javnega zdravja, ustreznih vodnih virov, zdrave prehrane, energetske preskrbe in delovnih mest;
3. Blaženje podnebnih sprememb in nadomeščanje fosilnih goriv z drugimi;
4. Ohranjanje konkurenčnosti in inovativnosti z vidika spodbujanja raziskav in razvoja, digitalizacije in uvajanja novih tehnologij, razvoja kadrov in izobraževanja ter povezovanja z ekosistemi inovacij prek inovacijskih grozdov.

RPP je podlaga za pripravo regionalnega razvojnega programa, izvedbo postopka državnega prostorskega načrtovanja ter izdelavo občinskih prostorskih planov ali občinskih prostorskih načrtov.

Z dobrim sodelovanjem različnih udeležencev pri urejanju prostora in administrativnih ravni želimo pripraviti RPP na način, da bo sprejet in podprt s strani vseh udeležencev urejanja prostora.

1.1 Zakonodajni okvir

Postopek priprave in izdelave RPP je opredeljen z ZUreP-3, podrobneje pa v 3. oddelku, ki opredeljuje namen in vsebino regionalnega prostorskega plana, razmerje z regionalnim razvojnim programom, pripravljalca regionalnega prostorskega plana ter pripravo in sprejetje regionalnega prostorskega plana.

Pri izdelavi RPP se poleg zakonskega okvira upošteva:

1. Rezultate strokovne podlage »Analiza stanja in analiza razvojnih potreb regij, usmeritve za razvoj poselitve, razvoja v krajini in gospodarske javne infrastrukture¹.«
2. Navodila za vsebino, obliko in način priprave regionalnega prostorskega plana².
3. Usmeritve za izdelavo okoljskih poročil za regionalne prostorske plane³.
4. Zaključno poročilo projekta »Pilot MOP - Področje 1 : Zagotovitev podatkov za vzpostavitev prostorskega planiranja na regionalni ravni⁴.
5. Tehnična pravila za pripravo prostorskih strateških aktov v digitalni obliki⁵.
6. Usmeritve SPRS 2050 za regionalne prostorske plane⁶ s poudarkom na regiji Jugovzhodna Slovenija.
7. Poročilo o regionalnem razvoju 2018–2022⁷ s poudarki na regiji Jugovzhodna Slovenija.

¹ <https://pis.eprstor.gov.si/pis/urejanje-prostora/prostorski-strateski-akti/regionalni-prostorski-plan>

²

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNVP/Dokumenti/Prostor_regionalno/navodila_vsebin_a_oblika_nacin_priprave_rpp.pdf

³

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNVP/Dokumenti/Prostor_regionalno/Usmeritve_CPV_O_za_RPP.pdf

⁴ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Projekti/Projekt-MOP/Podrocje1/Zakljucno_porocilo_o_izvedbi_PilotMOP_podrocje_1RPP_brez-prilog.pdf

⁵ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNVP/Dokumenti/PIS/Tehnicna_pravila_PSA.pdf

⁶

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNVP/Dokumenti/Prostor_regionalno/Usmeritve_za_izvajanje_SPRS_2050_do_2030_na_regionalni_ravni.pdf

⁷ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKRR/DRR/Tema-spodbujanje-regionalnega-razvoja/Porocilo-o-regionalnem-razvoju-2018-2023_oblikovano.pdf

1.2 Območje priprave in opis obstoječega stanja

RPP se pripravi za območje razvojne regije Jugovzhodna Slovenija, ki je enako območju statistične regije jugovzhodna Slovenija in obsega 21 občin, kot je to določeno z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja⁸.

Slika 1: Območje regije Jugovzhodna Slovenija (vir podatkov: GURS 2024).

Jugovzhodna Slovenija je največja razvojna regija v Sloveniji po velikosti z 2675 km² in jo zaznamujejo obmejni prostor z Republiko Hrvaško, prostorska in funkcijska homogenost storitev javnega pomena na ravni Bele krajine, Dolenjske in Kočevsko-Ribniškega, velika gozdnatost ter večje razvojne razlike znotraj regije. Štiri glavne krajske enote v regiji so hribovje Gorjanci, kraška planota Kočevski Rog, ter reki Krka in Kolpa. Poselitev je zgoščena ob rečnih dolinah na nižjih ravninskih delih

⁸ Črnomelj, Dolenjske Toplice, Kočevje, Kostel, Loški Potok, Metlika, Mirna, Mirna Peč, Mokronog - Trebelno, Novo mesto, Osilnica, Ribnica, Semič, Sodražica, Straža, Sentej, Šentrupert, Škocjan, Šmarješke Toplice, Trebnje, Žužemberk.

(Dolenjska, Bela krajina) ter na ravninskih delih planot (Kočevsko). Najpomembnejše mestno središče je Novo mesto z močno gospodarsko vlogo širšega prostora, sledijo mu naselja s statusom mest Kočevje, Črnomelj, Trebnje, Ribnica in Metlika. Novo mesto hkrati ni klasično regijsko središče, saj se Kočevsko-Ribniško območje storitveno bolj povezuje z Ljubljansko urbano regijo. Ostala pomembnejša naselja v regiji so vsa občinska središča, ki so pretežno trškega, vaškega in podeželskega značaja, v večini z visokim deležem delovnih migrantov in slabšo opremljenostjo s storitvami splošnega pomena. Na določenih območjih te še dodatno izginjajo, predvsem na obmejnem problemskem območju Pokolpja⁹. Prostor regije dodatno zaznamujejo še nekateri krajinsko-kulturni elementi, kot so vinogradniška območja, degradirane oblike poselitve, gradovi, verski objekti, arheološka najdišča ter obsežnejša območja gozdnega in obgozdnega prostora z raznolikimi naravnimi habitati.

Regija Jugovzhodna Slovenija se v zadnjih letih sooča z intenzivnimi demografskimi, infrastrukturnimi in storitvenimi izzivi, kot so povečevanje števila prebivalcev z dobrim dostopom do avtoceste A2, izseljevanje in praznjenje obmejnega območja Pokolpja, razpršena poselitev na vinogradniških in počitniških območjih, problematika degradiranih oblik poselitve ter energetska odvisnost kmetijskih, prometnih in industrijskih dejavnosti od fosilnih goriv. Ena večjih ovir pri reševanju teh je neusklajenost med varstvenimi in razvojnimi izzivi.

Osrednje storitveno središče regije je Novo mesto, središče državnega pomena, ki je eno od glavnih zaposlitvenih centrov v širšem prostoru med Ljubljano, Celjem in Zagrebom, v katerem izstopajo dejavnosti farmacije, avtomobilske industrije in ostalih predelovalnih dejavnosti. Njegovo vlogo zaznamuje lega ob 3. razvojni osi med Koroško in Belo krajino, ki ni niti v gradnji in je hkrati brez umestitve srednjega dela razvojne osi v prostor. Ostala državno pomembna središča so Kočevje, Črnomelj, Trebnje, Ribnica in Metlika, kjer so večja središča poselitve, delovnih mest in upravnih storitev, in v katerih je potrebno zagotavljati obstoj in razvoj dejavnosti, kot so izobraževanje, socialno varstvo, zdravstvena oskrba, javna uprava, šport in rekreacija ter kultura. Med pomembna naselja za razvoj regije

⁹ kot npr. poštne in bančne poslovalnice, trgovine ter policijske postaje

štejejo vsa ostala občinska središča, ki so osrednja območja za razvoj podeželja, ohranjanje poselitve in obdelane krajine.

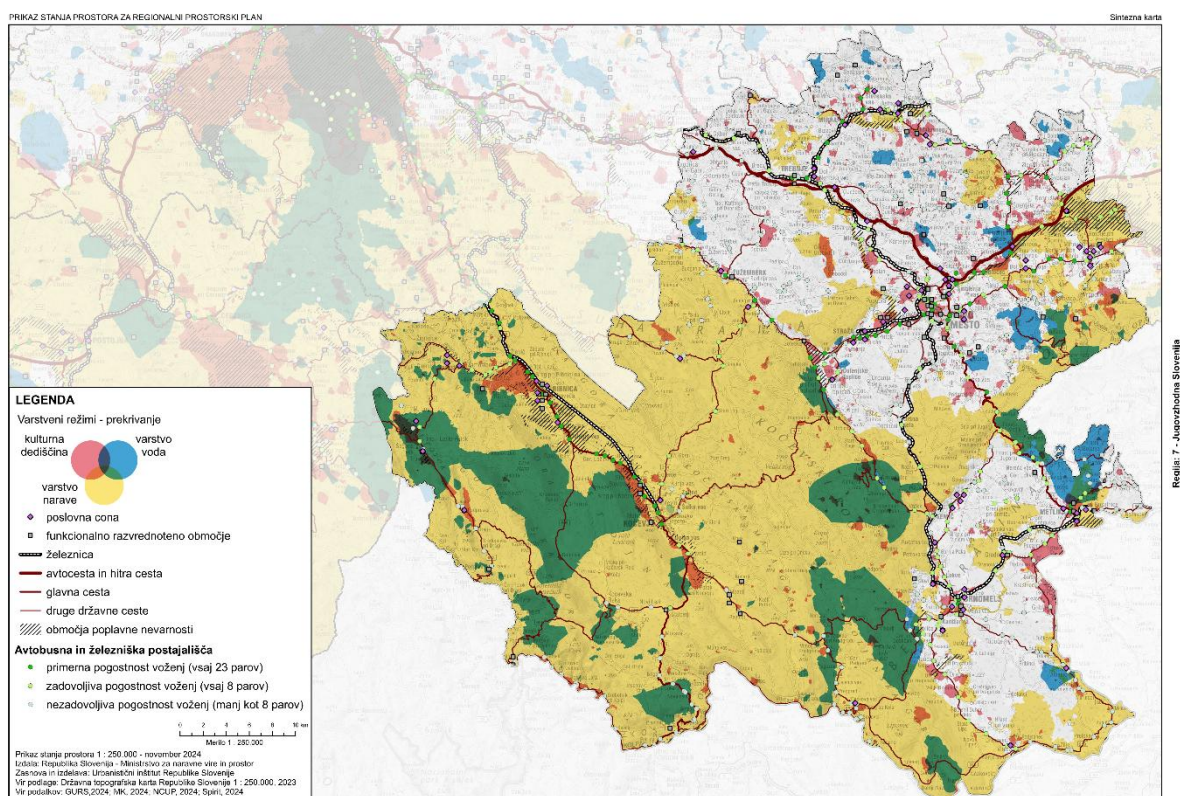
V regiji prevladuje gozdni in obgozdni prostor, ki obsega prek 70 % površine regije in je po površini največji med vsemi slovenskimi regijami. Gozdne površine se v preteklem desetletju niso spremenile (64,5 % skupne površine), površina stavbnih zemljišč v regiji se je povečala za 3 %, medtem ko se je površina kmetijskih zemljišč zmanjšala za 1,5 %, kar je prib. 4000 ha. V regiji so še vedno prisotna območja degradiranega prostora, tako posameznih naselij, ulic in stavb, kot večjih površin »funkcionalno razvrednotenih območij«. Njihova površina se je od leta 2017 povečala. Pritiski po novih komunalno opremljenih stavbnih zemljiščih so v in ob glavnih mestnih naseljih, ob glavnih cestnih in železniških prometnicah, v spodnji dolini reke Krke ter v nekaterih poslovnih conah. V ostalih občinskih središčih in nekaterih drugih naseljih¹⁰ se kaže potreba po prenovi stavbnega fonda in ohranjanja vzorca poselitve ter posamezno manjših širitev naselij. Pestra in številna kulturna dediščina v povezavi z naravno dediščino in naravnim prostorom, ki obsega prek 50 % površin regije, predstavljata dodaten potencial za razvoj kulturnih, turističnih in športno-rekreacijskih dejavnosti. Ekološki odtis regije je drugi najslabši v državi, kar pomeni, da bo potrebno zmanjšati porabo naravnih virov. Emisije CO₂ v regiji predstavljajo 5 % vseh emisij v Sloveniji.

Za Jugovzhodno Slovenijo je značilna visoka stopnja naravne ohranjenosti prostora (prostrani gozdovi Kočevski rog, Gorjanci, Ajdovska planota, dolina reke Krke in Kolpe s pritoki Čabranke in Lahinje, Ribniško-Kočevsko podolje, ...), velika biotska raznovrstnost ter prisotnost endemičnih, redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Med naravnimi vrednotami prevladujejo kraške jame, brezna, kraški izviri in vodotoki, gozdna dediščina z pragozdnimi ostanki (Pragozd Krokar kot naravna svetovna dediščina – UNESCO), gozdnimi rezervati ter drevesnimi velikani. Kot širši zavarovani območji sta zavarovana Krajinski park Kolpa in Krajinski park Lahinja, ki imata poleg varstva narave pomembno vlogo za trajnostni razvoj v povezavi z dejavnostmi izobraževanja, turizma in kmetijstva.

¹⁰ npr. Dolenja vas, Kočevska Reka, Stara Cerkev, Dobrnič, Veliki Gaber, Dobruška vas, Gabrje, Dolž, Velike Brusnice in Dolenja vas pri Mirni Peči.

Za regijo je značilna izjemna arheološka dediščina, ki še ni v celoti raziskana in predstavlja možnost za interpretacijo in prezentacijo v naravnem okolju na mestu najdb ter za vzpostavitev arheoloških poti oz. območij. Številni gradovi so po večini v ruševinah, nekateri so revitalizirani in v uporabi, ali se obnavljajo, veliko je tudi verskih objektov, ki imajo hkrati pomembno krajinsko in družbeno vlogo.

Vse občine v regiji imajo sprejete občinske prostorske načrte. V regiji obstajajo veljavni državni prostorski akti in tisti v pripravi (Prostorski informacijski sistem).

Slika 2: Prikaz stanja prostora regije Jugovzhodna Slovenija.

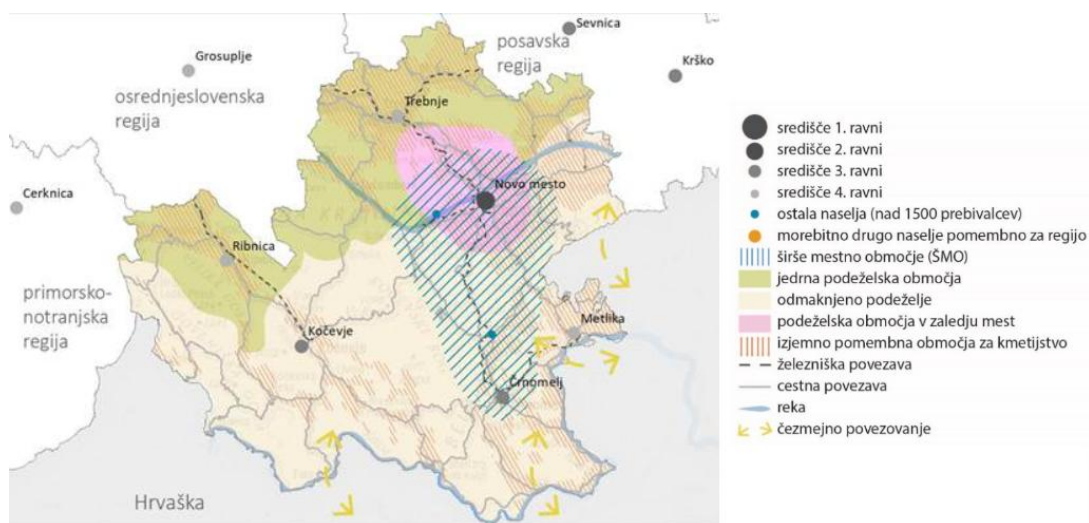
2. Izhodišča razvojnih in varstvenih potreb v regiji

Podatki o glavnih razvojnih in varstvenih potrebah v prostoru so predstavljeni po 8 vsebinskih področjih, kot jih navaja 2. odstavek 75. člena ZUreP-3.

2.1 Mesta, druga urbana naselja in druga naselja, ki so pomembna za razvoj regije

V regiji se kot državno pomembna središča razvijajo Novo mesto (središče državnega pomena), Kočevje, Črnomelj (središči regionalnega pomena) ter Metlika, Trebnje in Ribnica kot središča medobčinskega pomena. Ostala središčna naselja občin so pomembna za razvoj regije zaradi zagotavljanja poseljenosti in vzdrževanja krajinskih značilnosti razpršene poselitve. Ta naselja imajo značaj lokalnih oskrbnih središč s pretežno vaškim in podeželskim zaledjem, kjer so prisotne storitve in družbene dejavnosti, kot so npr. osnovna šola, zdravstvena postaja, kulturni dom, športne površine in neživilska trgovina. V teh središčih so zaradi priselitev in spremembe načina življenja prisotni veliki izzivi zagotavljanja kakovostne družbene infrastrukture (športna dvorana, kulturni dom, zelene in rekreacijske površine, zdravstvena oskrba, osnovna šola, vrtec).

Novo mesto se razvija kot središče storitvenih, gospodarskih in inovativnih dejavnosti z močnim poudarkom na izvozu. Njegova vloga središča državnega pomena ob mednarodnem prometnem koridorju bi se z izgradnjo tretje razvojne osi še okrepila, saj bi omogočala boljšo povezavo med Avstrijo in Hrvaško (Karlovac). To v Jugovzhodni Sloveniji zagotavlja širok spekter zdravstvenih, izobraževalnih, kulturnih in drugih družbenih storitev. Ima obsežno gravitacijsko zaledje iz širše Dolenjske, Bele krajine in spodnjega dela Posavja, ki zajema prek 150.000 prebivalcev. V Novem mestu se zagotavlja pogoje za nadaljnji razvoj visokega in srednjega šolstva, regionalne bolnišnice, Dolenjskega muzeja, enot pravosodnega sistema ter socialno-varstvenega sistema. Kočevje in Črnomelj se razvijata kot središči tretje ravni z usmeritvijo v storitvene dejavnosti ter oskrbo prebivalstva teh mest in njihovih podeželskih gravitacijskih zaledij, ki so pogosto obmejna in odmaknjena od glavnih prometnih povezav. Metlika, Trebnje in Ribnica so središča četrte ravni, kjer je poskrbljeno za osnovno zdravstveno oskrbo na primarni ravni in teritorialno organizacijo državne uprave.

Slika 2: Prikaz usmeritev za poselitev v regiji (rezultat strokovne podlage 2024).

IZZIV: Določitev naselij pomembnih za razvoj regije in njihovo vlogo z območjem za dolgoročni razvoj

Za uspešen regionalni razvoj je potrebno določiti vlogo ter območja za dolgoročni razvoj za vsa naselja, ki so v regionalnem prostorskem planu prepoznana kot ključna za razvoj regije. Poleg občinskih središč vključujejo ta naselja tudi druga središča z razvojnim potencialom, ki zagotavljajo nekatere osnovne storitve za prebivalce – to so izobraževanje (osnovna šola¹¹), turizem¹² in delovna mesta¹³. Ta naselja so pomembna tako zaradi ohranjanja avtohtonega vzorca poselitve in kulturne krajine kot zaradi strateške lege, ki omogoča razvoj gospodarskih dejavnosti. Pomembno je, da je vloga posameznih naselij z vidika njihove funkcije v regiji natančno opredeljena. Poleg običajnih naselij pa regija vključuje tudi območja posebne poselitve, kot so posamična poselitev na vinogradniških in počitniških območjih, ki se v nekaterih primerih razvijajo v bivanjska območja; ter romska naselja, ki predstavljajo posebno obliko degradirane poselitve. Obe posebnosti je potrebno upoštevati pri pripravi RPP. Z analizo stanja je treba opredeliti območja, ki so izgubila značilnost ali imajo potencial za ohranjanje svoje primarne funkcije. RPP mora predlagati ustrezne rešitve, kako in v kakšnem obsegu

¹¹ ali enoto podružnice osnovne šole

¹² kot primer naselij Otočec, Vinica, Dolenjske Toplice in Šmarješke Toplice

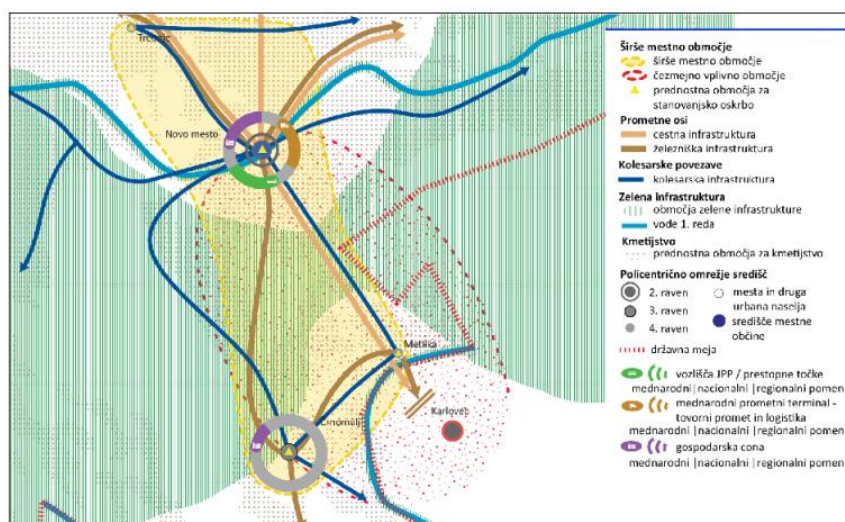
¹³ npr. Dobruška vas, Dolenja vas pri Mirni Peči, Dolenja vas, Gorenje v Dolenje Kronovo, Bič

naj se takšna območja urejajo v prihodnje. S tem bo mogoče usmerjati prostorski razvoj tako, da bo podprl potrebe prebivalcev, omogočil trajnostno rast ter ohranil kakovost življenja v vseh delih regije.

2.2 Dolenjsko-belokranjsko širše mestno območje

Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050 opredeljuje Dolenjsko – belokranjsko širše mestno območje (ŠMO), znotraj katerega izstopa predvsem regionalni trg delovne sile - Novo mesto skupaj s Trebnjem, Črnomljem in Metliko. Ta prostor je zasnovan za krepitev mestnih funkcij in zagotavljanje storitvenih dejavnosti, pomembnih za širše prebivalstvo, vključno s čezmejnimi sodelovanji. ŠMO naj se razvija z izboljšanjem prometne povezanosti, še posebej s posodobitvijo železniške infrastrukture in dograditvijo cestnih povezav z Belo krajino in Karlovško županijo.

V ŠMO so prisotne višje funkcije, kot so gospodarske, raziskovalne, družbene, kulturne, socialno-varstvene in turistične dejavnosti, ki prispevajo k večji kakovosti življenja v regiji. Za podporo trajnostnemu razvoju je ključno tudi povezovanje zelenih površin ter zagotovitev območij za kmetijstvo. Na urbanih območjih znotraj ŠMO je treba spodbujati večjo gostoto poselitve z nadgradnjo krajinsko-morfoloških značilnosti, kar ohranja zelene površine ob mestnih obrobjih ter najboljša kmetijska zemljišča za kratke dobavne verige v prehrani. ŠMO je potrebno določiti na naselje natančno.

Slika 3: Dolenjsko-belokranjsko širše mestno območje (Vir: SPRS2050)

IZZIV: Izboljšanje prometne povezljivosti

Širše mestno območje Dolenjske in Bele krajine se sooča z izzivom izboljšanja prometne infrastrukture in povezljivosti. Za podporo gospodarskemu razvoju, mobilnosti prebivalcev in trajnostnemu turizmu je ključna oživitev, posodobitev in modernizacija dolenjske železnice, kar bi omogočilo učinkovitejše in hitrejša povezave z osrednjo Slovenijo in tujino. V povezavi s tem je pomemben tudi projekt 3. razvojne osi, ki bi izboljšal cestne povezave med kraji v regiji in povezal območja z drugimi regijami. Poleg tega je potrebno okrepiti in razširiti mrežo kolesarskih povezav, kar bi omogočilo varnejšo in bolj dostopno trajnostno mobilnost za prebivalce in obiskovalce ter dodatno prispevalo k zmanjšanju prometnih obremenitev in izboljšanju kakovosti okolja. Za povezljivost kočevskega območja je pomembno izboljšanje prometne povezanosti na povezavi 3. A razvojne osi – Škofljica–Petrina, ki je ključna za razvoj območja med Ribnico, Kočevjem in Kostelom na področju cestne in železniške infrastrukture.

2.3 Zasnova omrežij družbene infrastrukture

Poselitvene spremembe povečujejo pritisk na zagotavljanje kakovostnih storitev družbenih dejavnosti, kjer se soočamo s naraščajočim povpraševanjem po teh storitvah in hkratnim pomanjkanjem delavcev za izvajanje teh storitev. Prostorsko načrtovanje naj upošteva usklajenost državnih in lokalnih strategij za razvoj ključnih družbenih storitev, kot so vzgojno-izobraževalne ustanove, zdravstveni objekti, kulturni in športni objekti ter druge javne službe, kot je delo z ranljivimi skupinami (upokojenci in mladi).

Za ohranjanje prebivalstva na obrobni območjih regije je ključen razvoj prilagojenih rešitev, kot so medgeneracijski centri, ki izboljšujejo dostop do osnovnih vzgojno-izobraževalnih, zdravstvenih in javno-upravnih storitev. Ustrezno načrtovanje lokalne družbene infrastrukture prispeva k zmanjšanju izseljevanja iz ogroženih območij in podpira kakovost bivanja.

Razvita družbena infrastruktura (vrtci, šole, zdravstvena oskrba, kulturni centri in območja za šport ter rekreacijo, zelena infrastruktura) prebivalstvu omogoča kakovostno in zdravo okolje za življenje. Posebno pozornost je potrebno nameniti razvijanju regijskih kolesarskih in pešpoti, kulturnih središč ter površin za rekreacijo.

Po podatkih Nacionalnega inštituta za javno zdravje je v regiji najmanjše število društev s področja športa ter opazen trend debelosti pri odraslih in pri otrocih, kar kaže na pomanjkanje priložnosti za šport, gibanje v naravnem okolju in dostopa do zdrave lokalne hrane. Ob vsem je potrebno izboljševati javno zdravje, zmanjševati neenakost v zdravju, zmanjševati onesnaževanje okolja ter vzpostavljati pogoje za zdrav življenjski slog.

IZZIV: Zagotavljanje ustrezne zdravstvene oskrbe v vseh občinskih središčih

Zagotavljanje lokalne zdravstvene oskrbe je ključno, še posebno na območjih z oddaljenimi središči in starejšim prebivalstvom. Potrebno je omogočiti strateško umeščanje na dostopnih lokacijah za ustrezno oskrbo. Pomemben element dostopnosti do teh storitev je ti. »prevoz na klic«¹⁴ ki starejšim olajša dostop do zdravstvenih storitev in zmanjšuje ovire v mobilnosti.

IZZIV: Določitev regijsko pomembne družbene infrastrukture

Za zagotovitev enakomerne dostopnosti osnovnih storitev, kot so šole, kulturni objekti in socialne ustanove, je ključno, da prostorsko načrtovanje te objekte strateško umesti. S tem pokrivajo potrebe širšega prebivalstva v regiji ter omogočajo povezovanje in dostopnost za vse skupnosti. Preveri naj se potrebe po teh objektih v občinskih središčih ter umestitev večfunkcionalne dvorane v regijsko središče, ustrezno za izvedbo koncertov in ostalih kulturnih dogodkov, ki lahko sprejme do 2000 oseb.

IZZIV: Upravljanje območij kulturne dediščine in varovanih območij narave

Dodatno je kot družbeno infrastrukturo potrebno upoštevati kulturno dediščino, ki ima regijski pomen, kot so npr. arheološki park Situla, Otočec, Drama – Območje srednjeveškega trga Gutenwerd, Auerspergova železarna na Dvoru, Baza 20, Kočevski rog, Grad Kostel ter nekdanje kočevske vasi. V občinskih središčih obstaja pomanjkanje ustreznih prostorov za kulturne dejavnosti.

Varovana območja narave imajo pomembno naravovarstveno vlogo, hkrati pa se nekatera uporabljajo za rekreacijo in turizem. V skladu s tem je potrebno

¹⁴ Prostofer/Sopotnik/občinska služba

podrobneje opredeliti ta območja in jim omogočiti skladen razvoj, da se razvijajo v okviru nosilne zmogljivosti in takšne povezave urejati s sosednjimi območji (pohodniške, kolesarske poti). Varovana območja kulturne dediščine in narave se večkrat izkazujejo kot ovira za razvoj, zato je potrebno skladno reševanje skupnih izzivov (konflikti med kmetijstvom in naravo, vodami in turizmom ter dediščino in poselitvijo). V regiji je 8¹⁵ od 14 slovenskih pragozdov, ki imajo posebno vlogo v gozdnem ekosistemu.

IZZIV: Vzpostavitev univerzitetnega središča s kampusom

Vzpostavitev univerzitetnega središča s kampusom je strateška naložba v razvoj regije, ki temelji na njeni prednosti – znanju. Izobraževalna infrastruktura spodbuja prenos znanja in odpira možnosti za usposabljanje prebivalcev regije, kar je ključna rešitev za pomanjkanje delovne sile v regiji ter povečanje dodane vrednosti v gospodarstvu. Univerzitetno središče, ki je predvideno v Drgančevju (Novo mesto) povečuje dostopnost do višje izobrazbe, privablja mlade in prispeva k razvoju lokalnega gospodarstva, ob hkratnem oblikovanju kompetentne delovne sile za prihodnost ter svoj vpliv širi na območju celotne regije do Bele krajine in Kočevske.

2.4 Zasnova omrežij gospodarske javne infrastrukture

Gospodarska javna infrastruktura vključuje ključne sisteme in omrežja, kot so promet, energetika, vodovodni in kanalizacijski sistemi ter upravljanje z odpadki, ki omogočajo poselitev ter delovanje gospodarskih dejavnosti.

Pri načrtovanju prostorskega razvoja gospodarske javne infrastrukture je ključna dolgoročna vizija, ki upošteva tako trenutne kot prihodnje potrebe prebivalstva in gospodarstva. Prostorski razvoj te infrastrukture mora slediti načelom trajnosti, povezanosti in prilagodljivosti. Pri prometu to vključuje nadgradnjo prometnih omrežij za povečanje mobilnosti in dostopnosti, z izboljšanjem cestne infrastrukture, izgradnjo in umeščanjem tretje razvojne osi in posodobitvijo železniških povezav (Ljubljana-Metlika ter Grosuplje-Kočevje). Slednji izboljšujeta dostopnost za Kočevje in Belo krajino, ki sta trenutno slabše povezana z državnimi

¹⁵ Krokar, Prelesnikova koliševka, Pečka, Strmec, Kopa, Rajhenavski Rog, Gorjanci-Trdinov vrh ter Ravna gora.

središči. Novo mesto skupaj s Trebnjem, Metliko in Črnomljem predstavlja osrednje razvojno območje regije, ki služi kot gospodarsko in prometno vozlišče. Pri tem naj se razvijata sodobna potniški in tovorni intermodalni terminal v Novem mestu, ki omogoča prestopanje in pretovarjanje med različnimi prometnimi načini. Razvoj regionalne prometne infrastrukture vključuje tudi načrtovanje obvoznih cest za zmanjšanje prometa v mestnih središčih, predvsem v naseljih Novo mesto, Kočevje, Šentjernej, Metlika, Straža, Mokronog, Sodražica, Šentrupert in Dolenjske Toplice. Modernizacija regionalne železniške povezave Grosuplje-Kočevje, omogoča vzpostavitev dodatnih logističnih točk in multimodalnih povezav, hkrati naj se na področju železnice preverja izvedljivost povezave med Novim mestom in Krškim.

Energetska infrastruktura zahteva širitev in modernizacijo omrežij za zanesljivo oskrbo z energijo ter integracijo objektov za pridobivanje energije iz obnovljivih virov¹⁶. Raziščejo naj se možnosti za umestitev vetrnih elektrarn na območju Sredgore med Črnomljem in Kočevjem ter Velike gore¹⁷. Načrtovano je središče električne mobilnosti v Novem mestu. V luči Zelenega prehoda je potrebno zagotoviti ustrezne povezave v elektro-energetskem sistemu na nizko- in visoko-napetostni ravni (RTP Hudo).

Pri načrtovanju vodovodnih in kanalizacijskih sistemov je nujno zagotoviti zanesljivo oskrbo s pitno vodo ter trajnostno urejanje odpadnih voda, kar prispeva k ohranjanju okolja. V regiji se zasnuje oskrbo s pitno vodo ter odvajanje in čiščenje odpadnih voda. Vodovodni sistem je nujno potreben obnove in izboljšanja.

Upravljanje z odpadki vključuje vzpostavitev učinkovitih zbirnih in predelovalnih sistemov, ki podpirajo krožno gospodarstvo. Na področju ravnanja z odpadki je

¹⁶ Splošne smernice za postopek priprave prostorskih aktov za področje proizvodnje energije iz obnovljivih virov energije s poudarkom na energiji iz fotonapetostnih naprav in vetrnih proizvodnih naprav: https://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/podrocja/energetika/splosne_smernice_ove/splosne_smernice_ove_sep2024.pdf

¹⁷ Zadeva je med sektorjema energetika in varstvo narave neusklajena, zato se ji med izdelavo RPP nameni posebna pozornost. V 2025 je predvidena izdelava tematskega akcijskega programa Strategije prostorskega razvoja Slovenije, ki bo določil prednostna območja za uvajanje naprav za proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov energije. Razpoložljivi rezultati se morajo dopolnjevati z RPP. Hkrati je potrebno upoštevati rezultate projekta RES Slovenia: <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/projekt-res-slovenia/>.

ključna osrednja regijska deponija CEROD, ki obdeluje komunalne odpadke za Dolenjsko in Belo krajino. Ravnanje z odpadki na Kočevsko-Ribniškem območju se usklajuje z Ljubljansko urbano regijo.

IZZIV: Varna in dolgoročna oskrba pitne vode

Zaradi količine in ranljivosti vodnih virov je potrebna celovita zasnova sistema oskrbe z vodo, ki bo zagotavljala stabilne količine kakovostne vode za prebivalstvo in industrijo. Ranljivost vodnih virov zaradi okoljskih vplivov, podnebnih sprememb in povečane porabe zahteva strateško zaščito virov ter vzpostavitev zanesljive rezerve, ki bo zadostovala za dolgoročne potrebe. Na ravni regije je potrebno tudi iskanje dodatnih vodnih virov, kot so nove vrtine, in optimizacija obstoječih vodovodnih sistemov, da se zmanjša izgube vode in poveča učinkovitost distribucije. Pomembno je, da sistem oskrbe z vodo izpolnjuje okoljske standarde, varuje naravne vire ter omogoča prilagodljivost za obvladovanje kriznih situacij, s čimer se krepi samooskrba in dolgoročna odpornost na morebitne motnje v oskrbi. Obsežne gozdne površine v regiji imajo pomembno vlogo pri čiščenju in ohranjanju čiste vode. Gozd je naravni filter in zalogovnik, ki vpliva na gibanje vodnega toka, zato je ohranitev gozdnih površin ključnega pomena za varno in dolgoročno oskrbo s pitno vodo.

IZZIV: Posodobitev sistema prometne infrastrukture in storitev

Severni del regije ima ustrezno avtocestno povezavo, načrtovana je tudi tretja razvojna os, ki bo še bolj povezala Metliko in Novo mesto. Kljub temu pa mora hrbtenico regionalnega prometnega sistema predstavljati javni potniški promet, ki ga dopolnjuje kakovostna infrastruktura za pešce in kolesarje.

Bela krajina in Kočevje sta trenutno slabše povezana z državnimi središči, zato je nujno posodobiti in nadgraditi regionalno železniško infrastrukturo, ki lahko postane osrednji nosilec trajnostne mobilnosti. Prioritetno je treba vlagati v elektrifikacijo prog, izboljšanje hitrosti in kapacitet ter razvoj multimodalnih vozlišč, ki bodo omogočala učinkovite prestopne med železnico, avtobusnim prometom in trajnostnimi oblikami mobilnosti. Preveri se izvedljivost železniške povezave med Novim mestom in Krškim ter vzpostavitev dodatnih postajališč za boljšo dostopnost prebivalstva.

Ob železniški infrastrukturi se gradi sklenjena mreža državnih in regionalnih kolesarskih poti, ki povezuje manjša naselja z večjimi središči ter omogoča varno, učinkovito in trajnostno mobilnost. Posebno pozornost se nameni pešcem, z vzpostavitvijo varnih poti v naseljih in izboljšanjem dostopnosti do postaj javnega potniškega prometa.

Cestna infrastruktura dopolnjuje trajnostne oblike prevoza, pri čemer se prednostno urejajo regionalne povezave za dostopnost do JPP. Spodbuja se razvoj letališč lokalnega pomena, pri čemer ima letališče v Straži potencial za gospodarsko rabo s poudarkom na intermodalnosti, letališče v Prilozju pa lahko podpira turistične dejavnosti in povezljivost regije.

IZZIV: Vzpostavitev regijskega energetskega koncepta

Načrtovanje trajnostnega energetskega razvoja zmanjšuje odvisnost regije od fosilnih goriv in podpira zeleni prehod. Pomembna je strateška določitev lokacij za objekte, ki bodo pridobivali ali proizvajali obnovljivo energijo, kot so vetrne in sončne elektrarne, biomasa ter geotermalni viri, ki so primerni zlasti za kmetijstvo (Dolenjske Toplice, Straža, Novo mesto, Šmarješke Toplice, Trebnje, Šentjernej). Pri izdelavi se upošteva veljavni Nacionalni energetski in podnebni načrt¹⁸.

IZZIV: Izboljšanje zmogljivosti elektroenergetskega omrežja

Nizka zmogljivost elektroenergetskega omrežja in pomanjkanje povezovalnih zank omejujeta stabilnost ter podporo umeščanju objektov za obnovljive vire energije v prostor. Krepitev omrežja zahteva dodatne daljnovode, razdelilne postaje in posodobitev transformatorjev, saj obstoječi sistemi na določenih območjih ne omogočajo zadostne kapacitete. Izboljšanje dostopnosti optičnih povezav in državnih energetskih omrežij je prav tako ključno za celovito infrastrukturno podporo.

Na podlagi nacionalnega energetskega-podnebnega načrta, resolucije o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050 ter lokalnih energetskih konceptov je

¹⁸ NEPN z inštrumentom M16.5 predvideva uskladitev in določitev prednostnih in potencialnih območij za razvoj OVE do 10 MW, ki niso zajeta v tematskem akcijskem programu in so relevantna za načrtovanje na regionalni ravni (sklic na prejšnjo opombo št. 17).

potrebno izdelati regijske usmeritve za vzpostavitev pogojev za podnebno-nevtralno regijo.

IZZIV: Daljinsko ogrevanje in lesna biomasa (DOLB)

Pri ogrevanju je v kratkem času potrebno doseči zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. Lesna biomasa ima velik potencial, vendar predstavlja izziv glede izpustov delcev PM, kar zahteva sodobne tehnologije filtracije za zmanjšanje vplivov na kakovost zraka. V luči energetske učinkovitosti in zmanjševanja okoljskega odtisa bo potrebno zgoščevati poselitev in dejavnosti na manjše površine. V regiji obstaja velika zaloga lesne biomase, ki ima potencial za energetski izkoristek. V okviru študije gozdno-lesnih verig je potrebno preučiti možnost vzpostavitve centra za ravnanje z lesom.

2.5 Zasnova stanovanjskih območij

Na območju razvojne regije Jugovzhodne Slovenije se stanovanjsko oskrbo prednostno usmerja v mestna naselja, ki so opredeljena kot najprimernejša¹⁹: Novo Mesto, Kočevje, Ribnica, Metlika, Črnomelj in Trebnje.

Poselitev je neenakomerna in razpršena, večje zgostitve se pojavljajo na ravninah. Nadaljnjo poselitev je potrebno načrtovati v mestnih in občinskih središčih in skladno z bližino storitev splošnega in gospodarskega pomena ter v navezavi na javni potniški promet. Prednostna območja za stanovanjsko oskrbo se umešča v mestna naselja in ŠMO (Trebnje, Novo mesto, Črnomelj, Metlika, Ribnica in Kočevje) ter primestna naselja (Šentjernej). Nove površine za stanovanjsko gradnjo naj se ne zagotavljajo le v mestnih središčih, ampak tudi v ostalih naseljih, pomembnih za razvoj regije, ki se opredelijo z zasnovo omrežja naselij. Razvoj in ohranjanje poselitve na podeželju se načrtuje v skladu s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije.

Vzporedno s priseljevanjem je potrebno izboljšati dostop tudi do stanovanj in vzdrževati infrastrukturo, ki podpira demografske potrebe. Demografski trendi

¹⁹ V strokovni podlagi »Opredelitev in določitev prednostnih območij za stanovanjsko oskrbo – PROSO. 2016. MOP«

namreč vplivajo na kasnejšo potrebo po širitvi socialnih storitev, vključno z vzgojno-izobraževalnimi in zdravstvenimi storitvami.

IZZIV: Naseljevanje na vinogradniških in počitniških območjih

Obstoječa infrastruktura na vinogradniških in počitniških območjih ne sledi trenutnim zahtevam, saj je zasnovana za počitniško in ne za stanovanjsko rabo, kar povzroča neskladje med potrebami novih naselij in zmogljivostmi omrežij. Prostorske rešitve morajo obravnavati nenadzorovano širitev gradnje ter spreminjanje namembnosti objektov. Glavni izziv ostaja usklajevanje med spodbujanjem naseljevanja in ohranjanjem vinogradništva, ki predstavlja pomemben del lokalne identitete in krajinske vrednosti. Opredeli se takšna območja in predlaga rešitve za njihovo urejanje z vidika krajine.

IZZIV: Socialno pravična prenova sistema poselitve

Socialno pravična prenova sistema poselitve mora omogočati dostopnost do primernih bivalnih rešitev za različne skupine. Mladi, ki rešujejo prvi stanovanjski problem potrebujejo manjša in dostopna stanovanja, starejši varovana stanovanja ali medgeneracijske centre, medtem ko ljudje s posebnimi potrebami in tujci potrebujejo prilagojeno in vključujočo infrastrukturo. Pozornost je treba nameniti tudi brezdomcem, ki potrebujejo varne bivalne možnosti. V regiji naj se načrtujejo vse nove oblike sistema poselitve primarno v občinskih središčih.

IZZIV: Revitalizacija stavbenega fonda starih mestnih in vaških jeder

Revitalizacija stavbenega fonda starih mestnih in vaških jeder zahteva načrtovano vzdrževanje in prenovo, ki vključuje obnovo zunanosti ter prilagoditve notranosti objektov za sodobno uporabo. Prednost imajo prenove, ki ohranjajo izvirne arhitekturne elemente, pri čemer se upošteva energetska učinkovitost stavb ter uvedba infrastrukture za poslovne in stanovanjske namene. Načrtovati je treba tudi izboljšanje komunalne infrastrukture in dostopnosti, da prenovljena jedra zagotovijo kakovostne pogoje za bivanje, delo in turistično dejavnost, ob tem pa ohranjajo kulturno dediščino.

IZZIV: Nepozidana stavbna zemljišča

Nepozidana stavbna zemljišča predstavljajo izziv z vidika uresničevanja prostorskih planov. Zaradi neizkoriščenih stavbnih zemljišč se ob priseljevanju prebivalcev in povpraševanju po gradnji povečuje pritisk na kmetijska in gozdna zemljišča. V regiji je potrebno zasnovati zemljiško politiko, ki bo spodbudila lastnike zemljišč k izvajanju prostorskih planov, kar bo izboljšalo dostopnost do stavbnih zemljišč, zmanjšalo pritisk na kmetijska in gozdna zemljišča ter omogočilo bolj uravnotežen ter usmerjen prostorski razvoj.

IZZIV: Romska problematika

Treba je celovito nasloviti prostorska in bivalna vprašanja, povezana z romsko problematiko, družbenim položajem Romov ter stanjem naselij, v katerih živijo. Potrebna je okrepitev skupnih programov, ki se izvajajo na državni ravni, s poudarkom na usklajevanju rešitev za izboljšanje infrastrukture in bivalnih pogojev. Posebna pozornost naj bo namenjena urejanju te degradirane oblike poselitve, s ciljem izboljšati pogoje bivanja in zmanjšati negativne vplive na širše okolje. Poleg tega je ključnega pomena odprta razprava o izzivih integracije in izboljšanju socialnih storitev za ranljive skupine, vključno z romsko skupnostjo, da bi se dolgoročno zagotovila enakopravnost, boljša kakovost življenja in socialna vključenost teh prebivalcev.

2.6 Prednostna območja za razvoj posameznih dejavnosti, ki so pomembne za regijo

Prednostna območja za razvoj posameznih dejavnosti podpirajo trajnostno rast in učinkovito izrabo prostora. V regiji Jugovzhodna Slovenija so to predvsem kmetijska območja, funkcionalno razvrednotena območja, potencialno onesnažena območja, gospodarske cone ter prednostna območja za razvoj turizma.

Kmetijstvo ima pomembno vlogo, vendar se sooča s številnimi izzivi, kot je pomanjkanje vzdrževanja in posledično zaraščanje kmetijskih zemljišč. Upravljanje z divjadjo mora postati bolj proaktivno za zmanjšanje možnosti opuščanja kmetijstva. Temu je potrebno omogočiti, da se s prostorsko-načrtovalskimi ukrepi,

kot so komasacije²⁰, agromelioracije in širitev večjih gospodarstev, kjer je interes, razvija in prispeva k doseganju prostorskih ciljev regije. Kmetijska zemljišča z največjim pridelovalnim potencialom se prednostno nameni kmetijstvu (trajno varovana kmetijska zemljišča), v čim večji meri pa spodbuja ekološko in biodinamično kmetijstvo. Pri kmetijstvu v regiji je potrebno zagotavljati prostorske pogoje za izvajanje načela »pridelava-predelava-skladiščenje-distribucija«, ki omogoča prehransko samooskrbo.

Regija si prizadeva za ohranjanje kulturne agrarne krajine (npr. Kočevsko, suha travnišča, vinorodni okoliš, spodnja dolina reke Krke s Šentjernejskim poljem). Za Dinarski svet Raduljskega hribovja, Suhe krajine, Male gore, Kočevskega roga in Poljanske gore, Velike gore, Stojne in Goteniške gore ter Bele krajine je značilno, da imajo pretežno sklenjena območja kmetijskih površin, ki obkrožajo gozd, imajo drobno parcelno strukturo, prilagojeno oblikovanosti reliefa. Gre za razgibana, gričevnata in krajinsko pestra območja, kjer je obdelovanje zemlje oteženo, kraje pa dodatno ogrožajo demografske spremembe.

Prednostna območja za razvoj turizma so vinorodni okoliši, območja naravnega pomena kot npr. Gorjanci, Kočevski Rog²¹, Reka Krka in Kolpa, zdraviliški središči Dolenjske in Šmarješke Toplice, letališče Prilozje in smučarski center Gače. Pomembno področje predstavlja tudi kulturni turizem z bogatimi arheološkimi najdišči in regionalno prepoznavnimi obrtmi, kot sta suha roba in lončarstvo ter verski turizem (Zaplaz, Pleterje, Nova Štifta). Turistična infrastruktura se osredotoča na obstoječe zmogljivosti, da se zmanjša vpliv na okolje, izboljša kakovost storitev in omogoči dostop z javnim prevozom. Pred novimi širitvami območij za turizem se mora upoštevati nosilna zmogljivost z vidika okolja in infrastrukture. V RPP je potrebno določiti območja mineralnih surovin državnega in regionalnega pomena in omejitev za razvoj drugih dejavnosti na teh območjih.

²⁰ npr. že izvedene v Gribljah in Dragatuškem polju v občini Črnomelj, v občinah Ribnica in Sodražica

²¹ Kočevski rog je del dinarskega visokega krasa, ki skupaj s predeli južno od Kočevja in naprej na Hrvaško tvori največji kompleks neokrenjene narave v osrednji Evropi. Prizadevati si je potrebno za ohranitev naravnosti in nedotakljivosti tega predela ter s turizmom vanj posegati z največjo mero previdnosti.

IZZIV: Ohranjanje kmetijstva in zagotavljanje samooskrbe

Za zagotavljanje prehranske varnosti in samooskrbe je ključno ohranjanje kakovostnih kmetijskih zemljišč in omejevanje drugih dejavnosti na najboljših kmetijskih površinah. Pomembno je preprečiti zaraščanje in spodbujati učinkovito izrabo zemljišč, zlasti na območjih z visokim kmetijskim potencialom. Suša in potreba po namakanju dodatno poudarjata nujnost prilagoditev za dolgoročno vzdržnost kmetijstva. Umeščanje novih objektov (npr. stanovanj, poslovnih con) ali infrastrukture (npr. cest, železnic, daljnovoda) pogosto poteka na ali ob najboljših kmetijskih zemljiščih. Opredeli naj se sistem zagotavljanja površin najboljših kmetijskih zemljišč in določi omilitvene ukrepe v primeru izgube najboljših kmetijskih zemljišč. Opredeli naj se ukrepe kako se bo zagotavljalo prehransko samooskrbo.

IZZIV: Revitalizacija funkcionalno razvrednotenih območjih (FRO)

Jugovzhodna Slovenija ima FRO, ki zahtevajo podrobne sanacijske načrte in usmerjanje razvoja. Prioriteta je izkoristiti ta območja za nove dejavnosti, kot so objekti za proizvodnjo obnovljivih virov energije ali rastlinjaki za hidroponiko ipd. Takšna revitalizacija omogoča obnovo prostora in trajnostno rabo obstoječih virov. Potrebno je pripraviti seznam ukrepov za preprečevanje širjenja funkcionalno razvrednotenih območij in njihovo obnovo s primeri novih potencialnih dejavnosti.

IZZIV: Opremljanje poslovnih in industrijskih con ter gospodarska območja

Prednostna območja za umeščanje in opremljanje poslovnih con so v koridorju ob avtocesti²², glavnih regionalnih cestah²³ in ob železnici²⁴. S tem se zagotavlja dostopnost in povezanost z večjimi prometnimi tokovi. Manjše območja za gospodarski razvoj se zagotavljajo v občinskih središčih in sosednjih naseljih zaradi ohranjanja delovnih mest, poselitve in obdelane krajine.

²² npr. Bič, Grm, Dolenja vas, na Brezovici, Kronovo in Škocjan

²³ Zalog, pri Pildu, Kanižarica, LIK I, II, III, Lepovče, Dvor, Sela, Vrtača, Sejmišče, Mirna, Prelesje, Puščava

²⁴ IC Trebnje, Lepovče, LIK I, II, III, ob Belokranjski cesti, Otovec, Rosalnice, Livada, Dolenja vas, Zalog, Novoles, Prelesje, Puščava

Pomanjkanje dostopnih in komunalno opremljenih zemljišč omejuje razvoj gospodarskih dejavnosti, saj zasebni lastniki pogosto ne izkoriščajo teh površin za načrtovane razvojne namene. Prostorsko načrtovanje mora predvideti mehanizme, ki olajšajo dostopnost in usmerjeno rabo zemljišč v skladu z regijskimi razvojnimi cilji, pri čemer se upošteva usklajevanje interesov med lastniki in gospodarskimi potrebami regije. Pomembnejša državna, regionalna in medobčinska gospodarska središča so bila opredeljena z nalogo vzpostavitve evidence poslovnih con in subjektov inovativnega okolja v Sloveniji²⁵, ki za regijo Jugovzhodna Slovenija opredeljuje eno poslovno cono državnega pomena²⁶, štiri cone regionalnega pomena²⁷ ter štiri cone medobčinskega pomena²⁸. V regiji so pomembna območja za gospodarski razvoj tudi v drugih manjših in podeželskih središčih, ki izboljšujejo dostopnost do delovnih mest v neposredni bližini poselitve.

2.7 Zasnova zelenega sistema regije

Za regijo je značilna naravna ohranjenost prostora, velika biotska raznovrstnost ter ostali naravni potenciali, kot so pitna voda, kmetijska zemljišča, izviri termalne vode, kraški svet ter gozdna dediščina s pragozdnimi ostanki. Hrbtenico zelenega sistema predstavljata rečni mreži Krke in Kolpe ter večja sklenjena gozdnata območja Gorjancev in Kočevskega Roga.

Ob upoštevanju usmeritev za varstvo narave in voda naj se izkoristi možnosti mešane rabe kmetijskih in gozdnih površin za rekreacijske namene – učne in rekreacijske poti na zaščitelih območjih in ekološko pomembnih območjih.

Narava ne upošteva občinskih in mednarodnih meja, zato je za učinkovito varovanje in razvoj zelenega sistema regije potrebno skupno usklajevanje in upravljanje območij, ki segajo čez več občin ter regij, kot so reke Krka in Kolpa ter območja Gorjancev in Kočevskega Roga. Takšen pristop omogoča usklajene ukrepe za ohranjanje narave, trajnostno rabo naravnih virov in usklajevanje

²⁵ <http://poslovnecone.urs.si/sl-si/>

²⁶ PIC-Poslovno industrijska cona Cikava2

²⁷ TRIS Kanižarica, Gospodarska cona Zahod, Industrijska cona Trebnje ter Industrijska cona Dolenja vas

²⁸ Poslovno storitvena cona "PRI PILDU", Poslovna cona Bič, PSC Vrtača ter Industrijska cona LIK I, II, III

rekreativnih dejavnosti, kar zagotavlja dolgoročno ekološko povezanost. Večje sklenjene gozdne komplekse je potrebno ohranjati.

IZZIV: Varstvene omejitve

Varstvene omejitve (vode, kultura, narava) in raba kmetijskih zemljišč se kažejo kot največje ovire pri izvajanju in spremembi prostorskih planov. Za bolj usklajeno načrtovanje in upravljanje teh režimov je ključno izboljšanje komunikacije med državnimi institucijami in lokalnimi nosilci urejanja prostora.

Regijski prostor zaznamuje potreba po uravnoveženem pristopu k trajnostnemu razvoju, ki omogoča tako ohranjanje in varovanje naravnih in kulturnih virov kot tudi ekonomski in družbeni razvoj. Aktivno sodelovanje vseh nosilcev urejanja prostora lahko vodi do rešitev, ki hkrati upoštevajo varstvene smernice in omogočajo prilagojene razvojne možnosti, skladne z usmeritvami za varovanje kmetijskih zemljišč, vode, kulture in narave.

IZZIV: Urejanje vodotokov in obvodnega prostora

Urejanje vodotokov in obvodnega prostora zahteva celostni pristop, ki vključuje vzdrževanje zelenih površin in trajnostno rabo naravnih virov. Voda je vse dragocenejši vir, zato so hidrološko-hidravlične študije za glavna porečja (Krka, Kolpa, Mirna) nujne, saj omogočajo večnamensko rabo voda, kot so namakanje, poplavna varnost in turizem, ob upoštevanju vplivov podnebnih sprememb. Pri urejanju obvodnega prostora je pomembno tudi ustrezno načrtovanje krajinske zasnove, ki zagotavlja estetsko in funkcionalno prilagojenost prostora. Poleg treh glavnih površinskih vodotokov naj se kot podporečje posebej obravnava prostor vodotokov Bistrica, Ribnica in Rinža, ki spadajo pod porečje Krke oz. Kolpe. Poleg obvodnega prostora je pomembno upoštevati plazljiva in erozijska območja, ki predstavljajo nevarnost.

V regiji so na rekah Krka (2) in Kolpa (10) določena območja kopalnih voda, ki so pomemben dejavnik za splošno dobrobit regije in območja na katerih je v prihodnje pričakovati povečanje pritiska po rabi prostora.

2.8 Povezave s sosednjimi območji

Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050 predlaga, da razvojna regija Jugovzhodna Slovenija sodeluje in se povezuje s sosednjimi območji:

1. pri usklajevanju razvoja družbene infrastrukture ter gospodarske javne infrastrukture na področju okolja in prometa;
2. pri opredelitvi zelenih sistemov regij;
3. pri usklajevanju ustanavljanja in upravljanja zavarovanih območij.

IZZIV: Usklajeno urejanje prostora in povezovanje pri upravljanju

Usklajeno urejanje prostora zahteva povezovanje s sosednjimi območji, zlasti pri upravljanju zelenih površin in zavarovanih območij ter gospodarske javne infrastrukture na področju okolja in prometa.

IZZIV: Skupno upravljanje reke Kolpe

Urejanje območja ob reki Kolpi zahteva usklajeno varovanje narave, izvajanje protipoplavnih ukrepov in trajnostno podporo zelenemu ter butičnemu turizmu. Priobalni pas je potrebno prilagoditi, da se omogoči širitev turističnih dejavnosti v okviru zmogljivosti lokalne infrastrukture pri tem pa se ohranja naravno okolje. Potrebna je ureditev meddržavnega sporazuma za ribištvo, urejanje mostov ter jezov.

Poleg medobčinskega povezovanja in sodelovanja med razvojnimi regijami je potrebno izboljšati čezmejno sodelovanje z Republiko Hrvaško, saj je 8 od 21 občin v regiji obmejnih. To bo omogočilo skupno reševanje izzivov, ki presegajo lokalne pristojnosti, kot so katastrske razmejitve in varovanje naravnih virov (Kolpa in Gorjanci).

Sosednja regija	Področje povezovanja	Skupna prostorska ureditev
Ljubljanska urbana	GJI - železnica	Modernizacija dolenske železnice
	GJI – elektroenergetski sistem	Visokonapetostne povezave med središči
	Podeželje in kmetijstvo	Poselitev podeželja in prehranska samooskrba
Posavska	GJI – ceste	3. razvojna os
	Zeleni sistem	Posavsko hribovje, reka Krka, Gorjanci
	Kmetijstvo	Prehranska samooskrba
Primorsko-notranjska	Zeleni sistem	Kočevski rog
	GJI – ceste	
Zasavska	Zeleni sistem	Posavsko hribovje
Primorsko-goranska in Karlovska županija (Republika Hrvaška)	Zeleni sistem	reka Kolpa, Gorjanci

3 POSTOPEK PRIPRAVE RPP

Postopek priprave in izdelave RPP je predviden v obdobju med 2024 in 2027, in sicer:

1. Do 15. novembra 2024 izdelan osnutek izhodišč za pripravo RPP.
2. Do 30. junija 2025 usklajena, potrjena in javno objavljena izhodišča za izdelavo RPP.
3. Do 15. novembra 2025 izdelan osnutek RPP in osnutek okoljskega poročila.
4. Do 15. marca 2026 javna razprava in usklajevanje RPP po javni razpravi.
5. Do 15. septembra 2026 izdelan usklajen predlog RPP za obravnavo in sprejem in pridobljena odločba o sprejemljivosti vplivov plana na okolje (zaključen postopek CPVO)
6. Do 15. marca 2027 sprejet in objavljen RPP.

Postopek koordinira pripravljavec RPP v sodelovanju s pristojnim ministrstvom za prostor.

3.1 Ključni izzivi

V regiji so kot ključni izzivi prepoznani:

1. Skladen razvoj poselitve z zgoščevanjem in prenovo občinskih središč ter ohranjanjem značilne podeželske poselitve, ki upošteva vinogradniška in počitniška območja.
2. Odpornost z vidika zagotavljanja ustreznih vodnih virov, zdrave prehrane, energetske preskrbe in delovnih mest.
3. Blaženje podnebnih sprememb in nadomeščanje fosilnih goriv z drugimi.
4. Ohranjanje konkurenčnosti in inovativnosti z vidika spodbujanja raziskav in razvoja, digitalizacije in uvajanja novih tehnologij, razvoja kadrov in izobraževanja ter povezovanja z ekosistemi inovacij prek inovacijskih grozdov.

Z vidika rabe prostora je ta večinoma usklajena. Glavni konflikti pri nadaljnjem prostorskem razvoju so:

1. zagotavljanje zadostnih komunalno opremljenih zemljišč za stanovanja in razvoj gospodarskih dejavnosti,
2. umeščanje v prostor in izgradnja glavnih cestnih, kolesarskih in železniških povezav (3. in 3. A razvojna os),
3. umestitev naprav za obdelavo odpadkov in proizvodnjo obnovljivih virov energije,
4. komasacije, melioracije in namakanje za razvoj kmetijstva (zmanjševanje obremenjenosti zemljine, preprečevanje zaraščanja, povečanje samooskrbe),
5. uveljavljanje načela krožnega gospodarstva v prostorsko planiranje in na vsa področja varstva okolja (tla, odpadki, zrak, voda, mineralne surovine) ter
6. ustrezna komunikacija o urejanju prostora z javnostjo, kar v času digitalizacije storitev postaja še poseben izziv.

Izziv, ki presega RPP je izvajanje že sprejetih prostorskih planov v povezavi z aktivno zemljiško politiko.

3.2 Vsebina RPP

Pri pripravi RPP se upošteva:

1. Strokovne podlage iz prostorskega informacijskega sistema.
2. Pravna, metodološka in teritorialna izhodišča.
3. Analiza stanja in razvojnih potreb regije.
4. Drugi obstoječi in realno pričakovani konflikti rabe prostora.

V vsebini RPP se določi in podrobneje opiše:

1. Analizo stanja s predstavitvijo glavnih razvojnih in varstvenih teženj.
2. Ukrepe za izvajanje RPP.
3. Sistem spremljanja stanja in vrednotenja prostorskega razvoja regije.

3.3 Oblika RPP

RPP mora vsebovati besedilni in grafični del v podrobnosti, ki ustreza njegovemu merilu. Na strateški ravni se na kartah v merilu 1 : 250.000 prikaže:

1. Regijo v mednarodnem prostoru, mednarodno in čezmejno sodelovanje.
2. Vizijo prostorskega razvoja regije v državnem in čezmejnem kontekstu.
3. Omrežje naselij, pomembnih za razvoj regije in njihova vloga.

Grafični del RPP vključuje tudi podrobnejši prikaz po osnovni namenski rabi v merilu 1 : 50.000 kot prostorsko sintezo, ki združuje vse ključne razvojne elemente, rabe in dejavnosti ter nabor ukrepov za izvajanje RPP. Zaradi večje preglednosti se podrobnejši prikazi dodatno lahko izdelajo ločeno po vsebinskih področjih ZUreP-3:

1. Območja za dolgoročni razvoj naselja,
2. Prednostna območja za stanovanjsko oskrbo,
3. Območja za objekte pomembnejše družbene infrastrukture,
4. Prednostna območja za gospodarski razvoj,
5. Območja trgovskih središč,
6. Območja za potrebe zaščite in reševanja.

4 NAČIN SODELOVANJA

Eden od ključnih namenov priprave RPP je spodbuditi usklajenost iz načrtovanja izhajajočega načrta z drugimi procesi, kot je celostno upravljanje na regionalni ravni, zato je v postopku priprave RPP ključnega pomena zagotovitev ustreznega in učinkovitega sodelovanja vseh relevantnih udeležencev pri urejanju prostora.

Pri pripravi RPP bodo sodelovali vsi relevantni udeleženci pri urejanju prostora na nacionalni in lokalni ravni. RPP temeljni na participativnem pristopu, saj je zaželen aktivnejša vloga resorjev (ministrstva in državne javne službe) in drugih deležnikov, ki sodelujejo v postopku priprave in soustvarjajo razvojne zgodbe ter usklajujejo konflikte.

Skladno z ZUreP-3 bodo v postopku priprave RPP sodelovali naslednji udeleženci pri urejanju prostora, vsak v okviru svojih pristojnosti:

1. pripravljaivec RPP,
2. izdelovalec RPP,
3. občine v posamezni razvojni regiji,
4. resorji, ministrstva in državne javne službe,
5. lokalne gospodarske javne službe,
6. predstavniki ključnih gospodarskih subjektov na območju razvojne regije,
7. predstavniki nevladnih organizacij (kot predstavniki javnosti),
8. organi odločanja v razvojni regiji: Svet regije in Razvojni svet regije,
9. Ministrstvo za naravne vire in prostor, Direktorat za prostor in graditev,
10. Vlada Republike Slovenije.

4.1 Vključevanje udeležencev pri urejanju prostora

Proces posvetovanja in sodelovanja z različnimi udeleženci bo potekal v podporo pripravi RPP, zato bodo vsi dogodki izhajali izključno iz potreb po obravnavi posameznih vsebinskih področij in vprašanj.

Predvideni dogodki in aktivnosti v postopku priprave RPP (od širšega vključevanja vseh udeležencev do ožjega posvetovanja z izbranimi skupinami) odpirajo možnost za odprto razpravo, medsebojno soočenje in preveritev različnih vsebinskih in interesnih izhodišč, predvsem pa pripravo vsebinsko usklajenega dokumenta, ki bo sprejet in podprt s strani vseh relevantnih in ključnih udeležencev.

Postopek priprave RPP bo zaradi vsebin RPP ter zaradi zagotovitve čim večje učinkovitosti in racionalnosti dela potekal tako, da:

1. Bodo vključeni ključni resorji, v katerih pristojnost sodijo posamezne razvojno-planske dejavnosti. Predstavniki ministrstev in drugih državnih organov bodo pri pripravi RPP sodelovali s posredovanjem strokovnih podlag, aktivno pa bodo sodelovali tudi na delavnicah, posvetovanjih in usklajevalnih sestankih.
2. Bodo zaradi povezave s sosednjimi območji ter usklajenega načrtovanja sodelovali tudi predstavniki sosednjih razvojnih regij. Ti bodo sodelovali tudi

na delavnicah, posvetovanjih in po potrebi tudi na usklajevalnih sestankih glede na posamezne pobude (prometna infrastruktura/uskladitev dejavnosti v zavarovanih območjih).

4.2 Zagotavljanje in uporaba ažurnih podatkov

Vsi podatki v zvezi s potekom postopka priprave RPP bodo javno objavljeni v prostorsko informacijskem sistemu preko spletnih strani ministrstva za prostor in spletni strani pripravljavca RPP.

Podatki, na katerih temelji RPP so:

1. Obvezne strokovne podlage za izdelavo RPP:
 - a. Analize stanja v prostoru in razvojnih potreb.
 - b. Usmeritve za razvoj poselitve, razvoja v krajini in gospodarske javne infrastrukture temelječe na analizi stanja v prostoru in razvojnih potreb.
 - c. Urbanistična zasnova (izdelana predvidoma decembra 2025).
 - d. Krajinska zasnova (izdelana predvidoma decembra 2025).
2. Prikaz stanja prostora.
3. Podatki o planskih aktih občin (veljavnih in v pripravi) .
4. Podatki o državnih prostorskih načrtih (veljavni in v pripravi).
5. Podatki o sektorskih strateških planskih usmeritvah in potrebah.

Poleg obveznih strokovnih podlag in prostorskih načrtov v regiji zaznavamo manko strokovnih podlag na naslednjih področjih:

1. Zasnova sistema preskrbe z vodo.
2. Zasnova sistema preskrbe s hrano in kmetijstva.
3. Hidrološko-hidravlična študija na ravni porečij.
4. Prometna študija oz. celostna prometna strategija²⁹.
5. Zasnova regionalnega energetskega sistema ali zasnova sistema preskrbe z električno energijo.
6. Zasnova prostorskega razvoja turizma.

²⁹ V okviru regijskega centra mobilnosti Jugovzhodna Slovenija bo potekala izdelava regionalne celostne prometne strategije, kar omogoča povezovanje prostorskega in prometnega načrtovanja. Pripravljavec dokumenta je Razvojni center Novo mesto d. o. o.